

İletişim ve Etik-I

İhsan Karababa
EMO Etik Komisyonu

İletişim, yaşamının her alanında insan ilişkisi ve etkileşimlerinin temelinde, kaçınılmaz ya da zorunlu olarak yer alan diyalog kurma sürecidir. İletişim ya da haberleşme, insanların duygu ve düşüncelerini, bilgi ve birikimlerini yakın çevresinden başlayarak ulaşamayacağı uzaklıkta, tanımadığı kişilerle diyalog kurup değiş tokuş edebilmesinin aracıdır. İnsanlar, gerek duyduğu bilgi değiş tokuşunu söz-el-kol-beden hareketlerinden en gelişmiş elektronik sistemlere kadar çok zengin araçları kullanarak gerçekleştirmektedirler. İletişimin niteliği, bireysel ya da kitlesel, ne olursa olsun insan yaşamı ve kamuoyu üzerinde büyük bir etkinliğe sahiptir. Son yarım yüzyılda iletişim araçlarında gerçekleşen olağanüstü hızlı gelişim bireysel ve kitlesel etkileşimi de aynı hızla geliştirmektedir. Bu gelişim sürecinde, insan-makine-örgütlenme üçlüsü birbirleriyle ayrılmaz biçimde bütünleşmekte ve yaşamın her alanı üzerine insan aklının kullanamadığı ölçülerde bilgi ve birikiminin iletilmesi sağlanmaktadır. Süreç içinde büyüyen yaygınlaşan kitle iletişim araçları toplumsal yaşamda derin bir etkiye ve role sahip bulunmaktadır.

İletişim araçlarında gerçekleşen hızlı değişimin kullanma alanları, bi-

lim ve teknolojiye günlük yaşama aynı hızla yansımaktadır. Bu hızlı gelişim mühendislik alanlarını da derinden etkilemekte, bir yandan mühendis/teknoloji ilişkisi daha dinamik bir yapıya kavuşurken diğer yandan yeni disiplinlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Karşılıklı etkileşim içinde teknolojik gelişmeler mühendisliği, mühendislik hizmetlerindeki gelişmeler de teknolojik gelişimi etkilemekte ve bu etkileşim iletişim alanına, aklın alamayacağı bir düzeyde kapasite ve hız kazandırmaktadır.

İletişim ya da haberleşme, devredilemez, vazgeçilemez temel insan haklarından birdir. Bu hak, ilkesel açıdan, hukuk ve etik değerler sisteminin güvencesi altında bulunmaktadır. Bu nedenle iletişim hakkının özgürce kullanılabilmesi ancak, bu temel değerlerin güvence altına alındığı eşitlikçi, adil ve demokratik ortamların ya da sistemlerin varlığında mümkün olabilmektedir.

İletişimin, hukuki güvenceye bağlanması evrensel bir ilke olarak kabul edilmiştir. Buna karşın iletişimin son derece etkili bir hegemonya aracı olması, ilkesel açıdan vazgeçilmez olan, hukuki güvenceyi topluma egemen ideolojiye bağlı olmaktan kurtaramamaktadır. İdeolojik baskı ya da

hegemonya hukuki güvencenin de ülkeden ülkeye farklı uygulamaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Türkiye’de de iletişim, düşünce ve ifade özgürlüğü kapsamında anayasa güvencesi altına alınmıştır. Haberleşme özgürlüğü, açıkça, ilk defa 1961 Anayasasında yer almaktadır. İletişim özgürlüğünün hukuki güvencesi konusunda değişim ve gelişmeleri 1961 anayasasının tanıdığı özgürlüğü referans alarak değerlendirmeye çalışacağım.

1961 Anayasasında iletişimle ilgili özgürlükler “haberleşme hürriyeti” ve “düşünce hürriyeti” alt başlıklarıyla 17 ve 20. Maddelerle yer almaktadır. 17. Madde: **“Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Kanunun gösterdiği hallerde, hakim tarafından kanuna uygun olarak verilmiş bir karar olmadıkça, bu gizliliğe dokunulamaz”** hükmünü; düşünce başlığı altındaki 20. Madde de ise, **“Herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir; düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ile veya başka yollarla, tek başına veya toplu olarak açıklayabilir. Kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz”** hükmünü güvence altına almıştır.

1982 Anayasası konuyu, haberleşme, düşünce ve kanaat hürriyeti, düşünceyi yayma ve açıklama hürriyeti alt başlıklarıyla, 22-25 ve 26. maddelerde ele almaktadır.

1982 Anayasasının 22. maddesinde eski 17. maddenin ilk iki cümlesi yerini korumakta, bundan sonra milli güvenlik, kamu düzenini koruma, suç işlemenin önlenmesi, gecikmesinde sakıncalı görülen haller gibi durumlar sıralanarak, usulüne göre (kanuna göre değil) verilmiş hakim ve yetkili kılınanların özgürlüğü kısıtlamaya yetkili olduğu, ayrıca yasa karşısında istisnai tutulan “kamu kurum ve kuruluşları” ilave edilmiş bulunmaktadır. Maddenin tanıdığı bir özgürlükte (yukarıda yazılan hallerde de) kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça haberleşmenin engellenemeyeceği ve gizliliğine dokunulamayacağı kararıdır.

1961 Anayasası'nın 20. Maddesinin 25 ve 26. madde başlıkları altında ikiye ayrıldığı görülmektedir. 25. madde de “herkesin düşünce ve kanaat hürriyetine sahip olduğu, her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimsenin düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı, hiç kimsenin bu haklarından dolayı kınanıp suçlanamayacağı” belirtilmektedir.

26. madde yine eski 20. madde-

nin; herkesin düşünce ve kanaatleri hakkına sahip olduğunu tanımlayan bölümü aynen yazıldıktan sonra bu hürriyetin “resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestlediğini kapsadığını” açıklamaktadır. Bundan sonra haberleşme hürriyetinin kısıtlanma koşulları belirlenmektedir. Kısıtlanma nedenleri; milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği, suçların önlenmesi vb. konulara aykırı düşmesi özgürlüğü kısıtlamayı gerektirmektedir. Bunlardan sonra “düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir” hükmü ilave edilmiştir.

Bu karşılaştırmaların Türkiye’de, son 50 yıl içinde özgürlük anlayışındaki daralma ve gerilemeyi; ideolojik baskıları; “iletişim özgürlüğünün anayasa güvencesi altında olmadığını”, açıkça ortaya koymaya yeterli olacağını düşünüyorum.

Haberleşmenin etik temelini, her alanda olduğu gibi iletişim alanının da uyulması gereken, toplumca benimsenmiş, ilkeler oluşturmaktadır. Bu ilkeler aynı zamanda “toplumun” iletişim süreçlerinin özgürce gelişmesini güvence altına almaya yönelik değerler sistemidir. Etik değerler, yasalar gibi istenildiğinde uygulamaya konulan, istenmediği zaman uygulamadan kaldırılan kısaca egemen güç odaklarının çıkarlarına bağlı olarak değiştirilebilen sistematiğe değil, tarihi ve toplumsal süreçlerde toplumun fonksiyonu olarak gelişen, toplum tarafından benimsenmiş değerler, ilkeler bütünüdür. Bu nedenle iletişimin etik temeli, anayasa ya da yasal güvenceler gibi karmaşık, bulanık, çoğu zaman insan mantığını zorlayan bir sistematiğe değil, aksine, sade, basit, anlaşılır, toplumun her kesimi tarafından onaylanan ve eylemlere temel alınan ve alınması beklenen ilkelerdir. Örneğin başka-

sını mektubunu okuma, kendini muhatap almayan konuşmaları dinleme, başkalarının mahremiyetine girme, söz taşıma, ara bozma, muhbirlik yapma gibi ilkelere saygı göstermeyen ya da bu ilkelere karşı davranışta bulunan insanlar hakkında yaptırımını toplum uygular. Bu tür etik dışı, ahlaka aykırı davranışların sahibi toplum tarafından ayıplanıp dışlanırlar. Ülkede bu iki temel değerler sistemine yakından bakacak olursak, iletişim özgürlüğü anayasada adamakıllı kısıtlanmış olarak yer almaktadır. İletişim alanında özel yaşamın gizliliğinin tanınmaması, haberleşmeye yasadışı müdahaleler, gizli dinlenme korkusu ve yasalara karşı işlenen suçların takipsiz kalması anayasal güvencenin varlığını tartışılır hale getirmektedir.

Etik ilkelerin geçerliği, iletişimin toplumsal yaşamdaki vazgeçilmez ve zorunlu yapısından yararlanma amaçlarına, mülkiyet ilişkilerine, çıkar çevrelerinin rekabet koşullarına ve denetim sorunlarına kadar pek çok etmen ve etkene bağlı olarak değişmektedir.

Sürece yakından bakılacak olursa; bilimsel ve teknoloji alanlarında hızlı gelişme toplumların ekonomik-sosyal-siyasal-kültürel gelişme ve yönlendirilmesinde, sağlıktan eğitime, bilimden sanayiye, ekonomiden kültüre, araştırmadan eğlenceye, günlük yaşamda çalışmadan dinlenmeye kadar akla gelebilecek her alanında olağanüstü kolaylıklar sağlamaktadır. İletişim araç ve teknolojileri insanlığın gelişimine hizmet ettiği kadar, belki de daha fazla, insani değerlerin yıpranmasına, toplumsal ilişkilerin bozulup yozlaşmasına da ciddi boyutlarda zemin hazırlamaktadır.

Örneğin; İletişim araçları, özellikle kitle iletişim araçları kamuoyunu toplum çıkarları doğrultusunda oluşturmaya hizmet ettiği gibi karşıt olarak kamuoyunu belirli kesim ve grupların çıkarları doğrultusunda da

oluşturmaya da hizmet etmektedir. Bilgi edinmenin en etkili aracı olduğu gibi bilgi kirliliği yaratmanın da en etkili aracıdır. Eğitimde, çocuğun toplumsallaşmasına yardımcı olduğu gibi şiddet ve saldırganlık duygularını tetiklemekte dolayısıyla çocukların toplumsallaşma sürecini olumsuz yönde etkilemektedir. Toplumda, insan haklarına dayalı demokratik gelişim ve dönüşüm süreçlerinin en etkili bir aracı olduğu gibi toplum üzerinde baskı ve egemenlik kurmanın da en etkili aracıdır. İnsanları bilgilendirip eğlendirdiği kadar, yalnızlaştırıp, toplumdaki soyutlanmalarının da aracı olmaktadır. Bu örnekleri, olumlu ve olumsuz yönleriyle, her alanda iletişimin sahip olduğu sınırsız kapasite kadar çoğaltmak mümkündür.

İletişim araçları teknolojisi ve üretimi, ülkelerin kolayca altından kalkamayacağı, sermaye yoğun bir sektördür. İletişim araçlarının üretim ve yayılımında yaşanan baş döndürücü gelişim sanayileşmiş ülkeleri, özellikle, ABD'yi diğer ülkelere göre üstün konuma getirmektedir. Bu üstünlük çoğu gözlemciler tarafından "iletişim araçları emperyalizmi" ve

buna dayalı hegemonyayı da kültürel bir imparatorluk olarak tanımlanmaktadır. Üçüncü Dünya Ülkeleri ve Sanayileşmekte olan ülkeler bu gelişme karşısında kendi kültürel bağımsızlıklarını sağlayacak kaynaklara sahip olmadıkları için güçsüz duruma düşmektedirler. Bu yapı, kaçınılmaz olarak, iletişim süreçleri üzerinde, sadece, güçlü emperyalist tekellerin söz sahibi olduğunu göstermektedir. İletişim teknolojisi ve araçlarını tekel altına alan güçlü çıkar çevreleri toplumsal sınıf ve katmanları, kısaca halk kesimleri üzerinde güçlü bir kontrol ve egemenlik kurma olanaklarını da ellerine geçirmiş olmaktadır. Sektördeki yoğun tekelleşme sürecinde basın yayın gibi kitle iletişim araçları da güçlü tekelin güdüm ve denetimi altına girmektedir. Artık kamuoyu, küresel düzeyde, güç odakları tarafından kendi çıkarlarını maksimize edecek şekilde oluşturulmakta, yaşamın sınırları egemen ideoloji tarafından kendi çıkarlarına göre belirlenerek yönlendirilip yönetilmektedir. Günümüzde insanlık, tekelleşmenin dünyada ne gibi tehlikeler yarattığına doğrudan tanık olmaktadır. Irak ve

Afganistan'ın işgali, Libya halkının üzerine bomba yağdırılması, Arap halklarının özgürlük arayışlarının amacından sapıtırılması gibi saldırılar bu tanıklığın en somut örnekleridir. İşgal edilen ülkelerde uygulanan şiddet, katliamlar, tecavüzler, yağmalar, açlık, sefalet gibi insanlık dışı tutum ve davranışlar dünya kamuoyuna "halkları özgürlüğe kavuşturucu girişimler" olarak sunulmaktadır. Dünya kamuoyunda insanlık dışı olaylara karşı yükselen tepkiler, yine sahip olunan güçlü iletişim olanakları kanalıyla, etkisiz hale getirilmektedir. Yaşanan olumsuzluklara karşı denetim mekanizmaları geliştirme de teknolojiye hızlı gelişim ve güçlü tekelin varlığında olanaksız hale gelmektedir. Süreçte yaşanan olumsuzlukları yakından izleyen pek çok gözlemci, haklı olarak iletişim araçlarının güçlü çıkar çevrelerinin elinde toplanmasının insanlık için yaratacağı büyük tehlikelere dikkat çekmektedir.

Sürecek.

* Bu yazı, 13-14 Mayıs 2011 tarihlerinde Şubemiz tarafından gerçekleştirilen İletişim Günleri-6 etkinliğinde yer alan bildiridir.

Genç

Meslektaşlarımızı

Mesleğe Hazırlıyoruz

Özellikle son üç yıl içerisinde üniversiteden mezun olan meslektaşlarımıza yönelik düzenlenecek seminerler kapsamında meslek alanlarının tanıtılması, çalışma hayatında sıklıkla kullanılan yönetmelikler ve temel malzeme bilgilerinin yer alması planlanmıştır. Seminerler 18:00-21:00 saatleri arasında Şubemizde gerçekleştirilecektir. Katılmak isteyen üyelerimiz Şubemize bilgi verebilirler. Katılım devamlılığı gösteren üyelerimize "Katılım Belgesi" verilecektir.

MÜHENDİSLİĞE HAZIRLIK Seminerleri

<p>1 Ekim Pazartesi</p> <p>Genel</p> <ul style="list-style-type: none"> Meslek odası, TMMOB, yönetmelikler Haberleşme Enerji (Endüstri-Fabrika) Serbest Mühendislik uygulaması 	<p>2 Ekim Salı</p> <p>Proje Kavramı ve Yönetimi</p> <ul style="list-style-type: none"> Mühendislik uygulamaları açısından proje kavramının oluşturulması Proje yönetimi Sistem mühendisliği 	<p>4 Ekim Perşembe</p> <p>Otomasyon</p> <ul style="list-style-type: none"> Otomasyon için temel bilgilerin tanıtılması Otomasyon uygulamalarının tanıtılması Enstrümantasyon Endüstriyel otomasyon Güç elektroniği
<p>5 Ekim Cuma</p> <p>Yapı Tesis Süreci / SMM-I</p> <ul style="list-style-type: none"> SMM uygulamaları, yapım sürecinin proje uygulama ve denetim bölümleri Tasarım bilgisi, proje uygulama, keşif hazırlama, yapı yaklaşık maliyet hesabı Asansör Yapı denetimi 	<p>8 Ekim Pazartesi</p> <p>Yapı Tesis Süreci / SMM-II</p> <ul style="list-style-type: none"> Bina otomasyonu Ar-Ge Yangın algılama, CCTV, güvenlik Telefon, TV, Fiberoptik Kablolar 	<p>9 Ekim Salı</p> <p>Enerji</p> <ul style="list-style-type: none"> Enerji alanında kullanılan yönetmelikler, tanımlar Üretim, iletim, dağıtım Enerji serbestleştirilmesinde yaşanan süreç ve ilgili yönetmelikler Enerji verimliliği kavramı, EV Kanunu, enerji yöneticiliği BEP Yönetmeliği
<p>11 Ekim Perşembe</p> <p>Elektronik Haberleşme</p> <ul style="list-style-type: none"> Haberleşme alanında kullanılan yönetmelikler, tanımlar Bilgi iletişim ağları Hücresel iletişim Tip elektroniği Radyasyon güvenliği 	<p>12 Ekim Cuma</p> <p>Malzeme</p> <ul style="list-style-type: none"> Mühendislik uygulamalarında sıklıkla karşılaşılan malzemeler hakkında bilgilendirme Veri kabloları OG hücreler, kesiciler, ayırıcılar, kablolar, akım-gerilim trafoları AG şalt ve aydınlatma malzemeleri 	

EMO İzmir Şubesi
Tel : 0232 489 34 35
Faks : 0232 445 49 49
e-posta : izmir@emo.org.tr
www.izmir.emo.org.tr